

Prof. nadzw. dr hab. Kamila Turewicz

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Marleny Kardasz

pt. *The Role of Metaphors in Expressing Emotions on Internet Forums for Adult Children of Alcoholics*

[*Rola metafor w wyrażaniu emocji na internetowych forach dla dorosłych dzieci alkoholików*]

Rozprawa doktorska mgr Marleny Kardasz pt. *The Role of Metaphors in Expressing Emotions on Internet Forums for Adult Children of Alcoholics*, napisana pod kierunkiem prof. nadzw. dr hab. Danuty Stanulewicz-Skrzypiec, składa się z pięciu rozdziałów, wstępu *Introduction*, części przedstawiającej wnioski *Conclusions*, wykazu źródeł cytowanych *References*, wykazu około 160 metafor *Mataphor index*, streszczenia w języku angielskim *Abstract* i streszczenia w języku polskim, tak zatytułowanego, *Streszczenie*. Rozdziały mają zróżnicowaną objętość, od 28 stron (rozdział IV) do 115 (rozdział V), wykaz źródeł zawiera ponad 140 pozycji bibliograficznych.

W recenzji przedstawiam krótki przegląd treści każdej części rozprawy z ewentualnym komentarzem.

Wstęp *Introduction* wprowadza do tematyki rozprawy i zarysowuje sposób realizacji celu określonego w tytule. Autorka rozpoczyna tę część od wprowadzenia w problematykę życia emocjonalnego osób dorosłych będących dziećmi alkoholików oraz ich stosunku do swoich emocji, które ujawniają się w ich wypowiedziach poprzez metafory pojęciowe aktywne w konstruowaniu tych wypowiedzi. Wskazane są tutaj również powody, dla których fora internetowe zawierające te wypowiedzi stanowią właściwe źródło pozyskania danych językowych. Wstęp kończy prezentacja kolejności rozdziałów z jej uzasadnieniem.

Kolejne trzy rozdziały można określić jako rozdziały teoretyczne. Pierwszy z nich przedstawia dyskusję na temat wieloaspektowej relacji między językiem a emocjami po czym dokonuje przeglądu narzędzi badawczych, które pozwalają dotrzeć do konceptualizacji motywujących zjawiska metafory i metonimii, konceptualizacji, w tym również modeli poznawczych, które stanowią pomost między doświadczeniem cielesnym a językowym kodowaniem emocji.

W rozdziale tym przywołanych jest szereg opracowań reprezentatywnych dla interdyscyplinarnego postrzegania emocji (Spagińska – Pruszek 1994) jak i językoznawczego podejścia do tego pojęcia: (Wierzbicka (1999), Kövecses (2000), Foolen (1997), Lakoff (1987). Autorka również uwzględnia wyniki prac Eleonor Rosch (1994) w kontekście prac Ekmana (1994), które proponują klasyfikację emocji podstawowych. Znajdujemy tutaj również omówienie zależności między językiem metaforycznym a strukturą pojęciową, która jest fundamentem metaforyki językowej, oraz typami projekcji w obrębie struktury pojęciowej: metafory, metonimii, metafonomii oraz konstrukcji takich jak wyidealizowane modele kognitywne.

Dyskusyjny jest zaproponowany przez Autorkę podział na podrozdziały, zwłaszcza 1.2, 1.3, 1.4. Mam wątpliwości, czy rozkład treści w tych podrozdziałach wystarczająco uzasadnia przyjęty podział jako, że w każdym z nich przeplatają się odniesienia do źródeł analizujących emocje z perspektywy ich językowego kodowania. W szczególności, nie przekonują mnie tytuły podrozdziałów 1.3. *Theories of language and emotions* and 1.4. *Theories of emotional meaning*; w istocie, w obydwu Autorka omawia podejścia do różnych aspektów zależności między strukturą języka a sposobami językowego wyrażania emocji, które funkcjonują w ramach szerszych teoretycznych koncepcji językoznawczych.

Omówieniu istotnych społecznych i psychologicznych aspektów problemów emocjonalnych dorosłych będących dziećmi alkoholików poświęcony jest rozdział II. Przedstawione treści dają czytelnikowi wgląd w złożoność problemów emocjonalnych tych osób, w tym ich stosunku do własnych emocji w dorosłym życiu, przez co stanowią niezbędny kontekst dla zrozumienia analiz wypowiedzi przeprowadzonych w rozdziałach 4 i 5.

Ostatni z rozdziałów teoretycznych przedstawiających elementy zastosowanych procedur badawczych poświęcony jest charakterystyce dyskursu internetowego, który, jak podkreśla Autorka, poprzez swoją anonimowość z jednej strony i dostępność z drugiej znakomicie może

spełniać rolę pośrednika dla osób pragnących komunikować się z innymi uczestnikami forów poświęconych szczególnie trudnym / drażliwym problemom osobistym czy społecznym. Te szczególne cechy dyskursu internetowego w pełni uzasadniają decyzję, by właśnie internetowe wpisy dorosłych będących dziećmi alkoholików stanowiły optymalny materiał badawczy dla potrzeb rozprawy.

Analiza zebranego materiału badawczego obejmuje rozdziały 4 i 5. Rozdział 4 poświęcony jest analizie wypowiedzi dorosłych będących dziećmi alkoholików odnoszących się do ich postrzegania różnych aspektów własnego życia: jakości życia, procesu uwalniania się od doświadczeń dzieciństwa zarówno w formie pamięci jak i cech zachowań nabytych w związku z wzrastaniem w rodzinach z problemami alkoholowymi.

Wnikliwa analiza 65 przykładów z materiału badawczego pozwoliła Autorce rozprawy zidentyfikować w wypowiedziach dorosłych będących dziećmi alkoholików szereg metafor pojęciowych postulowanych wcześniej w pracach Lakoff'a, Espenson, Schwartz (1991) oraz zaproponować własne sformułowania. Na podstawie badania, Doktorantka ustaliła, że pojęcia *podróży* i *wojny* jako domeny źródłowej dominują w analizowanych wypowiedziach tworząc konstrukcje metaforyczne z kilkoma domenami docelowymi. Obserwacja ta mogłaby być wskazaniem na alternatywną organizację podrozdziół. W rozprawie, Autorka przyjęła za podstawę organizowania treści omawianych w rozdziale domeny docelowe: *recovery*, *memories*, *traits*. Jest sprawa otwartą czy podział na podrozdziały wg kryterium domeny źródłowej dałby bardziej przejrzysty obraz tego, że właśnie podstruktury tych domen zdecydowanie determinują sposoby postrzegania swojego życia w różnych jego aspektach w wypowiedziach dorosłych będących dziećmi alkoholików. Pozwoliłoby to także na wydobycie związków między tymi domenami a innymi, takimi jak *opponents/enemy/adversary*, *battle/struggle*, *captivity*, które można traktować jako podstruktury domen *wojny* i *podróży* aktywne w danych projekcjach.

Rozdział 5 jest zdecydowanie najobszerniejszą częścią rozprawy. Przedstawione analizy osadzone są w pracy Kövecses (2000). Tytuł zapowiada, że rozdział ten poświęcony jest metaforom odzwierciedlającym sposób postrzegania emocji i stosunek do emocji jako takich. Chodzi tutaj zarówno o postrzeganie emocji i postrzeganie ich przeżywania. Obszerność rozdziału świadczy o tym jak szczegółowo został materiał językowy przebadany. Efektem tej analizy jest dość drobiazgowy wykaz domen docelowych.

Podobnie jak w przypadku rozdziału 4, podział na podrozdziały i sekcje jest przeprowadzony z perspektywy tychże domen docelowych, którymi są emocje i stany emocjonalne. W obszernym wykazie związków metaforycznych, na których opierają się wypowiedzi odnoszące się do emocji, stanowiącym część podsumowującą analizę, Autorka przyjmuje jednak perspektywę domen źródłowych.

Można by rozważyć, czy organizacja treści wewnątrz rozdziału nie zyskałaby na przejrzystości, gdyby punktem wyjścia dla tej organizacji był wykaz zidentyfikowanych domen źródłowych. Taka alternatywa ma pewne uzasadnienie w tym, że niektóre szczegółowe domeny źródłowe można uznać za elementy wewnętrznej struktury pojęć / konceptów *wojna* czy *podróż*, *pojemnik*, *substancje*. Przyznać jednak należy, że zaproponowana przez Doktorantkę organizacja treści właściwiej odzwierciedla proces analizy w tym sensie, że przyjmuje za punkt wyjścia dla ustalenia roli metafor w wyrażaniu emocji ustalenie jakie emocje i stany emocjonalne są wyrażane, raczej niż jakie metafory pojęciowe są dominantami analizowanych wypowiedzi.

Zdecydowana większość postulowanych metafor pojęciowych nie budzi wątpliwości. Wyjaśnienia wymaga przyjęcie pojęcia / konceptu *faktory?* jako domeny źródłowej dla konceptualizacji emocji w zdaniu (83): *I witnessed a lot of violence in the home as a child and was terrified. I learned to shut down my feelings because I couldn't cope with them alone.* Zdecydowanie bardziej uzasadnione wydaje się być postulowanie dwóch metafor: CIAŁO TO POJEMNIK i EMOCJE TO SUBSTANCJA (NIEBEZPIECZNA).

W części *Conclusions* Autorka powraca do dyskusji na temat roli metafory pojęciowej w analizie emocji i postrzegania emocji, mniej miejsca poświęcając dokładniejszemu omówieniu wyników analizy, której poświęcona jest dysertacja. Uwaga ta nie deprecjonuje wartości konkluzji, zwłaszcza, że podrozdział podsumowujący kończy każdy z rozdziałów, jest jedynie wskazówką na przyszłość.

Strona estetyczna pracy nie budzi zastrzeżeń. Język jest poprawny, chociaż wątpliwość budzi kilkukrotne użycie słowa *life* w liczbie pojedynczej w odniesieniu do *życia* 'żyć' kilku osób, które, co prawda łączą pewne doświadczenia ale jednak po angielsku każda z nich ma *swoje* życie. Zdarzył się również dość istotny dla jakości tekstu błąd stylistyczny, polegający na brak zachowania związku między anaforą i jej odnośnikiem: *It is vital to mention **these***

*metaphors as **they** should be regarded as clues to understanding how **they** perceive **their** lives that was, and sometimes still is, full of painful events.*

Część *References* zawiera wykaz prac, na których autorka oparła analizę, nie wykazuje jednak oddzielnie redaktorów tomów, w których znaleźć można przywoływane rozdziały czy artykuły.

Na zakończenie recenzji, chciałbym podkreślić dojrzałość i odwagę badawczą Doktorantki, która potrafiła zachować dystans badawczy w sytuacji kiedy przedmiotem badań były sprawy tak trudne jak dyskurs odzwierciedlający życie i stany emocjonalne dorosłych będących dziećmi alkoholików.

Podsumowując, stwierdzam z całym przekonaniem, że przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska mgr Marleny Kardasz, pt. *The Role of Metaphors in Expressing Emotions on Internet Forums for Adult Children of Alcoholics [Rola metafor w wyrażaniu emocji na internetowych forach dla dorosłych dzieci alkoholików]* realizuje założone cele badawcze i spełnia wymogi ustawowe rozprawy doktorskiej. Jednocześnie wnioskuję o dopuszczenie mgr Marleny Kardasz do dalszych etapów publicznej obrony.

Henryk Szewczyk